

felsefe belgeliği

ders BELGELİĞİ felsefe kolu çalışmaları

sıra: 11

23 Aralık 2024

"Bilim ve felsefe dört duvar arasına hapsedilmemeli, problemlerimizi ele almalıdır." T.M.

CUMHURİYET DÖNEMİNDE FELSEFE

TAKİYETTİN MENGÜŞOĞLU VE MACİT GÖKBERK

*"Bilim ve felsefe dört duvar
arasında hapsedilmemeli,
problemlerimizi ele
almalıdır..."TM*

*"Herkes düşün iş, kendi alanında
buna çabalamak ve alanının
insanı olmaktır." TM*

"Felsefenin kurumsallaşma öyküsü modernleşme sürecinin hız kazandığı ve hemen hemen her alanda kendini gösterdiği Cumhuriyet dönemiyle birlikte başlar. Cumhuriyetimizin kuruluş yıllarında felsefenin gelişmesi ve kurumsallaşması için pek çok öğrenci yurtdışına eğitim almaya gönderilirken yurtdışından da hocalar ülkemiz üniversitelerinde ders vermeleri için davet edilirler. Özellikle Almanya'daki Nazi rejiminden kaçarak Türkiye'ye gelen Hans Reichenbach ve yine onun çabalarıyla getirilen Ernst von Aster gibi hocalar ülkemizde Avrupa standartlarında felsefe eğitiminin başlamasına öncülük ederler. Bir yandan Reichenbach'ın ve Aster'in yanında yetişen asistanlar diğer yandan da yurtdışında felsefe eğitimi alan öğrenciler Türkiye'de felsefenin gelişimine büyük katkı yaparlar" (1)

**İstanbul Üniversitesi'ne Gelen
Profesörler ve İlk Doktoralı
Doçentler Kuşağı (1933-1950)**

Takıyettin Mengüşoğlu ve Macit Gökberk

"1933 yılında, yeniden oluşturulan üniversitedeki felsefe bölümünü kurma görevi de, o dönemin meşhur mantıkçı pozitivistlerinden olan Hans Reichenbach'a verilmiştir. Reichenbach'ın çok sert pozitivist anlayışı Türkiye'deki felsefe camiasında karşılık bulamamıştır. Hem böyle bir akımın ülkemizde tarihsel açıdan zemininin olmaması, hem de kavramsal açıdan ortaya çıkan zorluklar Reichenbach'ın düşüncelerini yeşertmesine izin vermemiştir." (2)

"Reichenbach ayrıldıktan sonra, büyük bir değişimden bahsedebiliriz, çünkü diğer Alman paradigmaları Felsefe Bölümü'ne girmeye başlar. İlk önce Max Scheler ve Martin Heidegger, daha sonra da Nicolai Hartmann gibi filozoflar için artan bir ilgi söz konusudur. Bu ilgi Türk öğrencilerin Almanya'da öğrenim görmüş olmalarıyla açıklanabilir. Şunu belirtmeliyiz ki Weimar Dönemin'de Almanya, özellikle felsefe öğrencileri için seçkin bir yer olarak görülüyordu. Ayrıca Almanya'ya giden öğrencilerin aksine, Fransa'ya giden öğrenciler -Vehbi Eralp gibi- doktoraları olmadan sadece lisansla geri dönüyorlardı. Bu önemli bir noktaydı zira Alman akademik sistemine dayanan yeni sistemde, doçent olmak için doktora şarttı.

Bunun yanında Almancayı bilmek reformdan sonra bir üniversite kariyerine sahip olmak için önemliydi zira İstanbul Üniversitesi'ndeki yabancı profesörlerin arasında Almanlar çoğunlukta idi. Felsefe Bölümü'nde ilk doktoralı doçent kuşağından Almanya'da yüksek eğitim görmüş olanlar arasında Mazhar Şevket İpşiroğlu, Takıyettin Mengüşoğlu ve Macit Gökberk sayılabilir." (3)

"Hem bölümdeki yerli ve yabancı hocalar hem de aynı bölümde yetişip orada asistan olan felsefeciler aracılığıyla nesiller birbirini takip edecektir.

İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü, üniversitedeki hemen her bölüm gibi, 1950 yılına kadar, Hans Reichenbach (1891-1953), Ernst von Aster (1880-1948), Walter Kranz (1884-1960), Heinz Heimsoeth (1886-1975), Joachim Ritter (1903-1974) gibi yabancı hocaların güdümünde teşkilatlanmıştır. Bu hocalar arasında Türkiye'de en uzun kalan Ernst von Aster olmuştur. Macit Gökberk'e göre İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü ancak 1950 yılında Türk hocaların kontrolüne geçmiştir. Ancak bölümde esas değişim onlar tamamen gittiklerinde başlamıştır. 1933 öncesi orada hoca olan şahsiyetler ekseriyetle başka bölümlerden mezun kişilerdi. Felsefe öğrenimi görerek, üniversitede hoca olan ilk kuşak Macit Gökberk kuşağıdır. 1950 sonrası İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü'nü şekillendirecek olan Türk hocalar; Macit Gökberk, Takıyettin Mengüşoğlu, İsmail Tunali, Nermi Uygur, Nihat Keklik, Bedia Akarsu, Vehbi Eralp gibi şahsiyetler olmuştur. Ayrıca bölümün, o zamanlar çıkarmaya başladığı Felsefe Arkivi adlı dergi de Türk Felsefesi'ne önemli katkılar sunmaya başlamıştır.

1933'ten 1980'lerin başlarına değin Felsefe Bölümünde belli başlı mensuplarıyla ilk üç nesil Duralı'ya göre bu isimleri, dördüncü, beşinci ve altıncı nesil takip etmektedir.

1. **Nesil:** Ernst Von Aster (1880 – 1948), Mustafa Şekip Tunç (1883 – 1958), Walter Kranz (1884 – 1960), Heinz Rudolph Heimsoeth (1886 – 1975), Hans Reichenbach (1891 – 1953), Hilmi Ziyâ Ülken (1901 – 1974), Suut Kemâl Yetkin (1903 – 1980), Takiyettin Mengüşoğlu (1905 – 1994), Halil Vehbi Eralp (1907 – 1994), Mazhar Şevket İpşiroğlu (1908 – 1985), Macit Gökberk (1908 – 1993)

2. **Nesil:** Hüseyin Batuhan (1921 – 2003), Bedia Akarsu (1921 – 2016), İsmail Tunalı (1923 – 2015), Nermi Uygur (1925 – 2005), Nihat Keklik (1926 – 2017), Teo Grünberg (1927 –)

3. **Nesil:** Uluğ Nutku (1935 – 2014), Tüten Anğ (1935 –), Önay Sözer (1936 – 2022), İonna Kuçurađi (1936 –), Mahmut Kaya (1945 –) Teoman Duralı (1947-2021) Ahmet İnam (1947 -) Şafak Ural (1948 -) Yalçın Koç (1950 -)” (4)

TAKİYETTİN MENGÜŞOĞLU (1905–1984)

Anılan dönemde yurtdışında felsefe eğitimi alan öğrencilerden biri de Takiyettin Mengüşoğlu'dur.

“Liseyi 1928 yılında Sivas'ta bitiren Mengüşoğlu, Milli Eğitim Bakanlığı'nın açtığı sınavı kazanarak yüksek öğrenim için 1929 yılında Almanya'ya gider. Fransa'ya gitmeyi tercih eden fakat Bakanlığın kararıyla Almanya'nın Thüringen şehrindeki Schulphorta Gymnasium'una giden Mengüşoğlu bu süreci şöyle anlatır:

Almanya'ya gönderileceğimi duyunca buna karşı çıkmıştım. Zira ben, Fransa'ya gitmek istiyordum. Bunun nedeni Almanca tek kelime bilmem ama epeyce Fransızca bilmem değil, bilim ve felsefenin yalnız ve ancak Fransa'da ileri bir düzeyde olduğunu sanmamdı. Fransızların kültür sömürüsü o sırada ülkemizde işte böylesine egemendi.

Felsefe Bölümü'nü tercih eden Mengüşoğlu'nun, bilimlerin bilimi olarak tanımlanan felsefenin bilim alanında yaşanan sorunlara çözüm üretebileceğine inancı tamdır. Göttingen Üniversitesi'nde fizik, kimya ve felsefe derslerine giren Mengüşoğlu, hocalarının tavsiyesiyle ve özellikle İkinci Dünya Savaşı öncesinde

Yahudilere karşı başlayan tecrit politikasının sonucunda okuldan ayrılan Moris Geiger'in ısrarıyla Berlin'e giderek o dönemde oldukça dinamik olan akademik tartışmalara katılır. Mengüşoğlu, yine Göttingen'den ayrılmak zorunda kalan hocası Geiger'in ısrarı üzerine, doktora çalışmasını Hartmann ile yürütmek için 1931'de Berlin'e gider. Kranz'dan, Hartmann'dan, Geiger'den ve Heidegger'den dersler alan Mengüşoğlu Berlin'de birçok felsefe seminerine ve fizik-kimya-doğa bilimleri derslerine katılır. Doktorasını 1937 yılında Almanya'da yayımlanan 'Husserl ve Scheler'de Bilinebilirliğin Sınırları' adlı tez çalışmasıyla tamamlayan Mengüşoğlu, 1939 yılında tezini Türkçeleştirerek Edebiyat Fakültesi'ne sunar. 1942 yılında 'Nicolai Hartmann'ın 20. Asır Felsefesindeki Yeri' başlıklı çalışmasıyla İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'ne doçent olarak atanır. İ.Ü. Edebiyat Fakültesi'ne Reinbach'ın, Hartmann'ın ve Aster'in gelmesinde katkıları olan Mengüşoğlu, 1944 yılında üniversite bünyesinde Felsefe Arkivi'ni yayınlamaya başlar. 1953 yılında profesör olan Mengüşoğlu, 1959'da İ.Ü. Edebiyat Fakültesi dekanı seçilir.”(5)

“Takiyettin Mengüşoğlu ise, 1940'lar ve 1950'lerde Hartmann'ın yeni ontolojisi'nin önemli bir temsilcisi haline gelir. Lisede Fransızca eğitim gördüğü halde, yüksek öğrenim görmek üzere Almanya'ya gönderilmiştir. İlk önce Schulphorta'da Almanca öğrenmiş – orada klasik filolog olan Walther Kranz ile tanışmış–, Göttingen Üniversitesi'nde Moritz Geiger'in yanında okumağa başladıktan sonra 1931 yılında Berlin Üniversitesi'ne geçip, Husserl ve Scheler üzerine doktora tezini Nicolai Hartmann'ın yanında tamamlamıştır. İkinci tez raportörü Alfred Bäuml (1887–1968) idi. Hartmann'ın özel seminerlerine katılmış olan Mengüşoğlu, Ernst von Aster'in 'isteği üzerine, uzun sürecek bir problem araştırması yerine Hartmann'la ilgili bir tez' hazırlanıp Nicolai Hartmann'ın 20. Asır Felsefesindeki Yeri 1939'da doçentlik tezi olarak sunmuştur ve 1942'de doçent olur. Hartmann Marburg Ekolün'de eğitilmiştir fakat yenikantçı konstrüktivizme karşıdır; metafiziğin ve bilgi teorisinin

ayrılmazlığını savunur. Öyle ki Hartmann'ın eseri hem yeni-kantçılık hem de fenomenoloji ile bir çatışma içindedir. Günther Jacoby ile giriştiği ontolojinin rehabilitasyonu İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra özellikle ontolojik refleksiyondan etkilenmiş fenomenoloji üzerinde önemli bir rol oynar. Mengüşoğlu, 1947 yılında Max Scheler'in Die Stellung des Menschen im Kosmos (1928) adlı eseri çevirmiştir ve önsözde şöyle der:

İlk defa bu eserle felsefi antropoloji (insanın mahiyetini, kâınattaki yerini kendisine araştırma mevzuu yapan bilgi) müstakil bir disiplin olmağa başlamış ve insan da müstakil bir araştırma sahası olmak yolunu tutmuştur; ve zamanımızda muhtelif felsefi mekteplere mensup mütefekkirler tarafından birbirinden farklı başlıklarla bu sahaya ait yazılar yazılmıştır.

Mengüşoğlu, 1949 yılında Kant ve Scheler'de İnsan Problemi başlıklı eserini 'felsefi antropolojimiz için kritik bir hazırlık' olduğunu söyler. 1953'te profesör olup Sistemik Felsefe Kürsüsü'nün başına geçer.

Almanya'da doktora yapan üçüncü kişi, yani Macit Gökberk (1908–1993) daha özel bir örnektir. Çünkü reformun ilk yılında İstanbul Üniversitesi'nde Reichenbach'ın asistanı olduğu halde, bir sene sonra kendi kararıyla Berlin'e gitmiştir. Berlin Üniversitesi'nde Eduard Spranger (1882–1963)'in yanında 'Hegel'de ve Comte'da toplum kavramı' konusunda doktora tezini yazmıştır, aynı dönemde onun ikinci raportörü olan Nicolai Hartmann'ın seminerlerine de katılmıştır; İstanbul Üniversitesi'ne dönünce Gökberk 1941'de doçent olur, 1949'da Kant ve Herder'in Tarih Anlayışı başlıklı bir çalışmasıyla da profesör olur.

Felsefe Arkivi'nin Kuruluşu

Felsefe Arkivi ilk redaktör komitesinde (1945–1949) Ernst von Aster, Walther Kranz, Mazar Şevket İpşiroğlu, Takiyettin Mengüşoğlu ve Macit Gökberk bulunur. Kuruluş yılında, felsefenin çoğulcu ve disiplinlerarası yaklaşımı gözetilerek, uluslararası araştırmalara Türk katkısı hedeflenir:

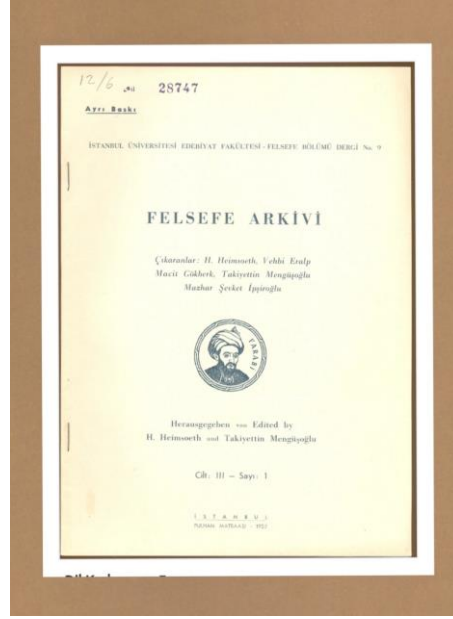
Felsefe Arkivi, garp memleketlerinde felsefe sahasındaki araştırma ve ilerlemelerden bize haber veren felsefe dergilerinin sırasında katılmak istemektedir [...] Felsefe Arkivi felsefenin problem sahaları arasında bir fark gözetmediği gibi, sadece tek bir felsefe istikametine de hizmet etmeği istememektedir. Varlık ve bilgi teorisi, mantık ve metodoloji, kültür ve tabiat felsefesi ile yakından ilgili bulunan problemlere karşı olduğu kadar, felsefe tarihi, ahlâk, estetik ve felsefi antropoloji problemlerine de alaka gösterilecektir. Biyoloji ve psikoloji, iktisat ve tarih, filoloji ve sanat tarihi gibi münferit ilimlerle felsefe arasındaki münasebetten doğan meseleler de Arkivde lâyük oldukları yeri alacaklardır. Memleketimiz için hususî bir ehemmiyeti olan talim ve terbiye problemlerinin üzerinde de ayrıca durulacaktır.”(6)

Mengüşoğlu'nun Felsefi Antropolojisi

“Felsefi antropolojinin incelemeye, araştırmaya çalıştığı varlık, bilimi, sanatı, felsefeyi geliştiren ve anılan alanlara ilişkin bilgi ortaya koyan insandır. Aristoteles'in yapıtı Metafizik'te dile getirdiği gibi, 'insan doğası gereği bilmek ister'. Yalnız insan sadece bilim, sanat ve felsefe gibi varlık alanlarını değil, aynı zamanda kendisini de bilmek ister.

Öte yandan insanı inceleyen bilimler, toplumsal, tarihsel, psişik ya da siyasal bir varlık olarak ki, bu örnekler çoğaltılabilir, insanı incelerler. Yani insanı somut bütünlüğünde değil, belirli bir bilim dalının perspektifinden ele alırlar. Benzer bir yaklaşım ortaya koyarak insanı parçalayan felsefi görüşler ya da felsefi antropolojiler de vardır. Oysa Mengüşoğlu'nun temellendirdiği felsefi antropoloji, diğer bir ifadeyle insan ontolojisi, insan adını alan varlığı parçalamadan ele alır. Dolayısıyla bütünlük yaklaşımı düşünürün felsefi antropolojisinin ayırt edici yönlerinden biridir ki, Mengüşoğlu'nun anılan yaklaşımı yukarıda da değinildiği gibi herhangi bir '-izm' perspektifinden ele alınan bütünlük değildir; söz konusu bütünlük fenomenlere dayalıdır. Düşünürün fenomenlere dayalı olan antropolojisini öğrencisi İoanna Kuçuradi yirminci yüzyıl felsefi antropolojisine bir katkı olarak görür. Mengüşoğlu'nun çeşitli görüşler arasındaki özel yerini belirleyebilmek için, 20. yüzyılda ortaya konan felsefi antropolojilere -Scheler, Landmann, Gehlen, Plessner, Rothacker,

Cassirer, Heidegger, Jaspers, Sartre, Camus vb. nin ilgili görüşlerine bakan Kuçuradi'nin gözünde Camus'nünki dışında, anılan düşünürlerin antropolojilerinde, farklarına rağmen ortak bir özellik dikkat çeker.

Atatürk Kültür Merkezi Kütüphanesi

Söz konusu antropolojiler 'İnsan nedir?' sorusunu yanıtlamaya çalışırken, insan fenomenleri ile Kuçuradi'nin kişi fenomenleri dediği fenomenler arasında bir ayırım yapmazlar. Dolayısıyla, kimi zaman tür olarak insan fenomenlerine, kimi zaman da kişi fenomenlerine bakan bu antropolojiler; sonunda ya bir tek insan özelliğini ya da bir tek insan olanağını genelleyen bir görüş ortaya koyarlar. İnsan fenomenlerini bütün zenginliğiyle ortaya koymaya çalışan Mengüşoğlu'nun antropolojisinin özelliği ise indirgemecilikten kaçınması, yani insanı tek bir özelliğinden ya da etkinliğinden ortaya koymaması, açıklığı, diğer bir ifadeyle, insan fenomenlerini tüketme çabasında olmaması, geliştirilmeye elverişli olması ve çözümlemesini yapmaya çalıştığı insan fenomenlerinin çoğunun insana özgü etkinlikler olmasıdır. Kuçuradi, Mengüşoğlu'nun belki de en önemli özgünlüğünün insanı tür olarak insana özgü etkinliklerden yakalamaya çalışması olduğunu dile getirir. Böylelikle Mengüşoğlu'nun ortaya koyduğu felsefi antropoloji insanın kendisinin ne olduğunu anlamaya çalışırken, onun başka varlık tabakalarıyla olan ilişkilerini ve insanın evrendeki yeri problemini inceler. İnsanın evrendeki yeri problemini inceleyen düşünürün felsefi antropolojisinin ayırt edici yönlerinden biri de ontoloji anlayışıdır. Söz konusu anlayışın Hartmann'ın yeni ontolojisinden etkilendiği söylenebilir.

Ontolojik Temellere Dayanan Felsefi Antropoloji

Hartmann kendi ontoloji anlayışını eski ontolojinin eleştirisi üzerine temellendirir. Eski ontoloji Aristoteles'ten skolastiğin bitimine kadar geçerli olan varlık öğretisidir. Söz konusu öğreti özcü bir varlık anlayışını savunur. Böylesi varlık anlayışının varolanı varolan yapan ve değişmeyen belirli bir özü temel alan aksiyomatik bir sistem kurgusunun önünü açtığı söylenebilir. Hocası Hartmann gibi özcü ontoloji anlayışlarına mesafeli duran Mengüşoğlu'nun antropolojisi insana ait olan fenomenleri herhangi bir tür kavramdan türetmeye çalışmaz; düşünür, insanla hayvan arasındaki nitelik farkını ortadan kaldıran Darwinci kuramdan; insanı, ontik bakımdan parçalayan Geist metafiziğinin düalizminden; eksiklikler varlığı gibi kavramlardan yola çıkarak insanı tamamen biyoloji perspektifinden değerlendirmeye çalışan kuramlardan kaçınır. Onun amacı, 'Geist varlığı', 'kültür varlığı' gibi tek bir kavramla belirlemeden ya da gerek felsefe gerekse de bilimdeki herhangi bir kavram veya önyargıyı temel almadan, insan denilen varlığı onun fenomenlerine dayanarak açıklamaktır. Dolayısıyla Mengüşoğlu ortaya koyduğu felsefi antropolojide herhangi bir kurguya ya da varlığı kanıtlamaya çalışan bir teoriye, bir aksiyomlar sistemine başvurmadığı gibi 'varolan'a herhangi bir değer yapısı da yüklemeyiz; aksine 'varolan'ın fenomenlerini temel alır. Mengüşoğlu'nun gözünde 'varolan'a ilişkin bilgi betimleyen ve çözümleyen bir bilgi olarak kalmalıdır. Dolayısıyla Mengüşoğlu'nun her türlü özcü ve metafizik yaklaşımı yadsıdığı, kavramlardan, kurgulardan ya da belirli bir özden yola çıkarak varolanı incelemeye çalıştığı söylenebilir. Temel aldığı ontoloji kavrayışıyla düşünce tarihinde ortaya konan; ruhbeden ikiliği ve/veya benzeri düalist yaklaşımların aksine insanı parçalamadan somut bütünlüğünde inceleyen düşünür; felsefi antropolojisinde, 'tarihsel varlık alanının kategorileri' arasında yer verdiği 'gelenek' üzerine dile getirdiği düşüncelerini de fenomenlerden hareket ederek temellendirir.” (7)

MACİT GÖKBERK (1908-1993)

“Felsefe Bölümü'nün ilk hocalarından ve felsefe bölümünün niteliklerinin şekillenmesinde etkili olan Macit Gökberk 1929-1930 öğretim yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'ne öğrenci olarak girmiş,

bitirdikten sonra Felsefe Bölümü'nün ilk asistanı olmuştur. Doktorasını Almanya'da 'Hegel'de ve Auguste Comte'da Toplum Kavramı' adı altında Edward Spranger'le birlikte yapmıştır, Nicolai Hartmann'm da derslerini takip etmiştir. 1978 yılında emekli olan Gökberk, asistanlığından itibaren de 44 yıl bölümde çalışmış, felsefenin Türkiye'de yerleşmesi için öğrenci yetiştirmiş ve yayınlar yapmıştır.

Düşünceleri ve Felsefe Anlayışı

Macit Gökberk, felsefeyi doğrudan tanımlamamış, dolaylı yollardan felsefeden ne anladığını belirtmiştir. 1947'de yayınladığı Leibniz'in Alman Dili Üzerine Görüşleri adlı yazısında, felsefenin başlıca işlerinden birinin, çağın kültürüne bilincini duyurmak, bu bilinci sistemli bir aydınlığa ulaştırıp kültürün gücünü artırmak olduğunu bildirmiştir. Bunalımlı dönemlerde felsefenin bu görevi, bütün varlığımızı kucaklamaya kadar gider. Çünkü felsefe, gerçeğin şu veya bu yanını araştırmaz, varlığın bütününe kavramak ister ve en son olana kadar sokulmayı dener. Felsefeden yalnız teorik bir aydınlanma değil, pratik düzenimizin ışığa çıkan yollarını da bize göstermesini bekleriz. Başka bir deyişle, felsefe hayata kılavuzluk etmelidir. Felsefe ile çağ arasındaki ilişkiyi, 1948'de yayınlanan Kant ve Herder'in Tarih Anlayışları adlı çalışmasında da kurmuştur. Ona göre felsefe, çağın bilincini açığa çıkarmak ve hayata rehberlik etmekle görevlendirilmiştir. 'Felsefe, lüks değildir.' Biz bir gereksinme yüzünden felsefe yaparız; çünkü yaşamımızın anlamı karanlıktır.

Felsefede yaratıcılık ve özgünlük, söz konusu söyleşilerde, Türkiye'de felsefe bağlamında da ele alınmıştır. Gökberk'e göre, yaratıcı ulusal felsefenin sınırlarını çizmek zordur. Türkiye de çağdaş felsefe bakımından özgünlük yoktur. Özgün felsefe üretebilmek için, özgün felsefeleri yaratmış olan tutumu bizde de yinelenmek, yani özgün felsefeler okuluna gitmek, onların okulundan yetişmek, birikimlerine sahip olmak gerektiğinin altını çizmiştir. Türkiye'de özgün felsefe olmamasının nedenleri olarak, büyük bir felsefe geleneğinin olmaması, Cumhuriyet döneminde felsefeci sayısının azlığı ve yeterli düşünce özgürlüğünün bulunmaması sayılmışlardır. Ona göre, felsefenin gerektiği gibi gelişmemesinin en büyük nedeni, gereği kadar özgürlük olmamasıdır. Çünkü felsefe, en radikal, en köke kadar inen soru demektir. Bunun için

Macit Gökberk ve Teoman Duralı

de mutlaka özgürlük gereklidir ve yasalar ile töreler buna elverişli olmalıdır. Jaspers'in felsefenin, karşında soru soramayacağı hiçbir konunun olmaması gerekir" düşüncesine katılmaktadır."(8)

"Macit Gökberk, aydınlatma ideallerine bağlı bir felsefecidir. Ona göre Batılılaşma ile aydınlanma aynı anlama gelir. Türkiye, bu anlamda bir aydınlanma çağı yaşamaktadır. Batı Ortaçağ karanlığından Rönesans'la çıktığı gibi Türkiye'de felsefenin kılavuzluğunda gerçekleşecek olan bir aydınlanma ile bu karanlık'tan çıkacaktır. Macit Gökberk belli bir zaman diliminde belli bir mekânda oluşan düşünce, yaşam tarzını ifade etmek için kullanılan 'Ortaçağ'ın her mekâna teşmil edilmesini zorunlu görenlerdendir. Hatta Batı Ortaçağ'dan ona göre daha erken çıktığı ve aydınlanmayı daha erken yaşadığı için şanslı sayılır. Macit Gökberk, Rönesans'ın farklı bir insan tipini ortaya çıkardığı iddiasındadır. Bu Gökberk'e göre benliğini ve kişiliğini bulmuş insandır. Rönesans'tan bu yana Batı kültürüne aydınlanma yol göstermiştir. Aydınlanma, Gökberk'e göre **'yaşamın kurallarını, ilkelerini aklın ışığıyla bulmak, aklın eleştirisinden geçerek bu kuralları ve ilkeleri saptamak, ona göre davranmak'** demektir. Hem kişisel hem de toplumsal temelde bireyliklerin ortaya çıkmasını sağlayan da aydınlanmadır. Aydınlanma ile birlikte kişi, cemaat, toplum gibi Ortaçağ'ın üst kuruluşlarından ayrılarak birey hâline geldiği gibi toplumlarda ayrı uluslar kurarak toplumsal bireyliklerine kavuşmuş oldular. Aydınlanma, aynı zamanda ona göre bilginin olabildiğince çok kimseye ulaşması demektir. Bu da ancak dil aracılığıyla olacağı için, Türk toplumunda aydınlanmanın ideallerinin makes bulması ve yaygınlaşması Türkçenin gelişmesi ve yaygınlaşmasına bağlıdır. Aydınlanma, Macit Gökberk'e göre diğer yandan, toplumlara sonsuz

olarak ilerleyebileceklerine dair bir tarihsel bilinç getirmiştir." (9)

"Dil konusunun Gökberk'in felsefe anlayışı içinde özel bir yeri vardır. Düşüncenin üretilmesinde başlıca kaynak olan dil, onu kullananlardan bağımsız değildir; uygarlığın gelişimi ile değişir, kendi kendini yeniler. Gökberk dil ile ilgili bu düşüncelerini 'Değişen Dünya, Değişen Dil' adlı bu yapıtında toplamıştır. Bu arada felsefe dilinin sadeleşmesi, Türkçe felsefe terimlerinin kurulması, kavramların sınıflandırılması yolunda uğraş vermiştir. 1942 yılında henüz bir öğrenci iken ilk Türk Dil Kurultayı'nı izleyen Macit Gökberk, 1954-1960 ve 1969-1976 yılları arasında Türk Dil Kurumu Başkanlığı yapmıştır."(10)

Kaynakça:

- Ahmet Umud Hacifvezioğlu**, Takiyettin Mengüşoğlu'nun İnsan Felsefesi Perspektifinden "Gelenek" ve Cumhuriyetimiz: DTCF Dergisi 100. Yıl Özel Sayısı (2023)(1) s.2.
- Mehmet Sabri Genç**, Dürülfünundan Üniversiteye: Türk Felsefe Camiasının Oluşumu (2) s.286.
- Pascal Roure**, Rakip Paradigmalar: Alman Felsefesinin İstanbul Üniversitesi'ne Girişi (3) s.44.
- Mehmet Sabri Genç**, Dürülfünundan Üniversiteye: Türk Felsefe Camiasının Oluşumu (4) s.286.
- Yaylagül Ceran**, Türkiye Araştırma Literatür Dergisi Cilt 9, 2011, sayı 17 (5) s.539,540.
- Pascal Roure**, Rakip Paradigmalar: Alman Felsefesinin İstanbul Üniversitesi'ne Girişi (6) s.45,46,47.
- Ahmet Umud Hacifvezioğlu**, Takiyettin Mengüşoğlu'nun İnsan Felsefesi Perspektifinden "Gelenek" ve Cumhuriyetimiz DTCF Dergisi 100. Yıl Özel Sayısı (2023)(7) s.3,4,5.
- Ayhan Bıçak**, Macit Gökberk'in Felsefe Anlayışı (8) s.2,3,6,7.
- Samil Öçal**, Cumhuriyet Dönemi Felsefecilerinden Macit Gökberk ve Hilmi Ziya Ülken'e Göre Din Bilim ve Aydınlanma (9) s.2.
- Macit Gökberk**, <http://kaynakca.hacettepe.edu.tr/kisi/93301/macit-gokberk> (10)

ders
BELGELİĞİ

dB felsefe kolu

Hazırlayan:

Nur VURAL, Burçin AYDIN, Fatma GÖKGÖZ

www.dersbelgeligi.com